

УКРАЇНА В СУЧАСНОМУ ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті зроблено спробу проаналізувати місце України в сучасному геополітичному просторі. Звернуто увагу на той факт, що Україна є Європейською країною і вимагає до неї певного ставлення. Складне становище української держави утворює розбіжність між європейськими прагненнями і сприйняттям України як країни пострадянського статусу. В той же час Україна намагається стати повноправним і надійним партнером на світовій арені, стати не тільки членом ЄС, а й НАТО, хоча далеко не всі громадяни України прихильно ставляться до останнього.

Ключові слова: Україна, геополітика, геополітичний простір

Abstract

In this article attempts to analyze Ukraine's place in the modern geopolitical space. Attention is drawn to the fact that Ukraine is a European country and it requires a certain attitude. The difficult situation of the Ukrainian state creates a divergence between European aspirations and the perception of Ukraine as the country's post-Soviet status. At the same time, Ukraine is trying to become a full and reliable partner on the world stage, become not only a member of the European Union but also NATO, although not all citizens Ukraine sympathetic to the latter.

Keywords: Ukraine, geopolitical space.

Геополітичне розташування України в Європі є більшою мірою перспективним та вигідним для самої української держави. Природні багатства, чисельність населення, розміри території, науковий та інтелектуальний потенціали, змушують сприймати Україну як вагому європейську державу. Крім того, саме її розташування винятково вигідне, оскільки робить країну ключовим субрегіоном, що з'єднує своїми транспортними артеріями Захід і Схід, Північ і Південь континенту. Чорноморські порти створюють сприятливі умови для безпосередніх зв'язків із країнами інших континентів [1,с.4].

Україна, як і будь-яка інша держава не може існувати в світі сама по собі, спираючись лише на власне розуміння своїх інтересів. Країна має усвідомити себе в геополітичному контексті й у контексті розвитку світової цивілізації. Таке самоусвідомлення має зважено враховувати і весь спектр сприйняття її цивілізованим світом взагалі та її дій на міжнародній арені. Визначення геополітичних інтересів нашої держави потребує ретельного вивчення складної системи інтересів різних країн, глибокого аналізу розкладу сил - економічних, політичних, військових, духовних - у певному конкретному регіоні; особливо це стосується близького оточення України.

Розташування України в південно-східній частині Європи, у місці перетину трьох величезних геополітичних масивів - Євroatлантичного, Євразійського та Ісламського, створює унікальний трансквілізаційний простір. У цьому вбачаються не лише певні переваги, але й величезні проблеми. У будь-якому разі, таке розташування є визначальним для долі України як держави. Визначення національних інтересів України й активізація її зусиль у зовнішньополітичному вимірі відбуваються на трьох рівнях: глобальному, регіональному та локальному [2,с.53].

У 1997 році Україна і Росія підписали договір «Про дружбу, співробітництво та партнерство». Значення цієї події не можна недооцінювати. Для України цей договір має винятково важливий характер насамперед тому, що створює правовий фундамент відносин з нашим найбільшим і найближчим сусідом, зобов'язує державні та урядові органи Російської Федерації та їхніх керівників поважати територіальну цілісність України та непорушність її кордону. Вони мають визнати Україну як європейську державу. Це підтверджує її історичне минуле, географічне розташування, належність до культурних традицій європейської цивілізації, демографічний склад населення, можливостями економічних зв'язків із країнами Європи. Стратегія удосконалення зв'язків України і Європи повинна спиратися на реальні можливості її економічного, соціально-політичного, військового та духовно-інтелектуального потенціалу. Аналіз наявної ситуації свідчить, що, по-перше, цей процес буде довгим, важким, але незворотним. По-друге, він є складним і багатомірним, оскільки охоплює низку конкретних процесів, що диференційовані відповідно до складного характеру розвитку самого Європейського співтовариства.

На думку Збігнева Бжезінського, «без України Росія перестане бути імперією» [4,с.12], тому з боку Росії ведеться активна політика з метою збільшення її впливу та контролю. Причому маються на увазі не лише мовні питання, захист російськомовного населення та військова присутність в Криму, а

насамперед економічна залежність України від Росії. Можна сказати, що політично Україна вже стала незалежною від Росії, але зараз спостерігається загострення економічної залежності нашої країни від Росії: енергетична залежність і невдалі спроби керівництва держави уникнути цього через будівництво Євроазіатського нафтотранспортного коридору, що допоміг би перемкнути на себе нафтові потоки Азербайджану, Туркменістану, Казахстану, обминаючи Росію, нереалізація проекту нафтопровідної системи Джейхан-Самсун, що дозволив би імпорт іранської та арабської нафти, про який домовились уряди України та Туреччини 1997 року [3].

Пріоритетність взаємин з Європою визначається відповідно з українськими національними інтересами. Інтеграція в європейські структури може відбуватися не за будь-яку ціну, а з урахуванням усіх можливих наслідків для українського народу. Інтеграція буде цілком прийнятною якщо передбачає місце Україні як держави не другорядної, периферійної, або як постачальника дешевих ресурсів і робочої сили, ринків збуту застарілих товарів, або як країни з функціями передової зони в нових системах військово-політичного протистояння.

Інтеграція з Європою для нас буде пріоритетним лише за умов визнання місця України, яке відповідає її гідності та потенціалу. Якщо ми зможемо подолати власні труднощі, побудувати сильну національну економіку, створити розвинуте громадянське суспільство, тоді прийнятна для нас модель інтеграції відбудеться цілком природно.

Щоб приєднатися до Євросоюзу, держава-заявник має задовольняти політичним і економічним умовам, загальновідомим як Копенгагенські критерії (в честь минулого в Копенгагені саміту 1993): демократичний уряд, що визнає верховенство закону і відповідних свобод та інститутів. Відповідно до Маастрихтського договору кожна поточна держава-член, а також Європарламент повинні прийти до згоди з приводу будь-якого розширення.

Вступ до ЄС відбувається в кілька етапів:

1. підписання Угоди про асоціацію;
2. включення в офіційну програму розширення ЄС;
3. подача заявки на вступ;
4. отримання статусу кандидата в члени ЄС;
5. вступ до ЄС.

Україна знаходиться на першому з цих етапів.

Процес вступу займає кілька років. Наприклад, Болгарія подала заявку на вступ в 1994 році, а в 2007 році стала членом ЄС [4,с.26].

Важливим напрямком зовнішньої політики України є євроатлантична інтеграція. Її необхідність обумовлена прагненням забезпечити надійний захист територіальної цілісності та суверенітету, недоторканість кордонів. Найпотужніший військово-політичний союз у світі та Європі є НАТО.

Експерти та аналітики вважають, що низький рівень підтримки членства України у НАТО зумовлений такими факторами:

- стійким уявленням про ворога;
- наявністю російського фактору, який присутній у інформаційному полі;
- відсутністю достатньої інформації про діяльність Альянсу.

Усе це призвело до формування у громадян певних міфів, стереотипів та упереджень. Міфи, як і будь-які інші ідеологічні конструкції, час від часу потребують підживлення, тому виникають історії про мілітаристський характер Альянсу, невідповідність Конституції України з НАТО, безперспективність цієї організації тощо. Розвінчання міфів та упереджень — шлях до розуміння діяльності НАТО [5,с.376].

Результати опитування, проведеного Соціологічною групою «Рейтинг» наприкінці липня 2012 р., свідчать, що останнім часом ставлення громадян до вступу України в НАТО погіршилось: з 24% — в січні 2011-го до 20% — в лютому 2012 року, і до 17% — в липні 2012 року. Не підтримують вступ України до НАТО 70% опитаних. Ще 13% — не визначилися. Яскраво вираженою є підтримка приєднання України до Північноатлантичного Альянсу тільки на Заході країни [6,с.90].

65% опитаних з 10 по 15 серпня фондом «Демократичні ініціативи» українців проти вступу України до НАТО. При цьому 13,3% опитаних позитивно ставляться до такого кроку, 21,8% — не змогли відповісти [7,с.5].

У зв'язку з вторгненням російських військ в Україну в березні 2014 року думка українців щодо приєднання до НАТО різко змінилася, зокрема, за результатами опитування «інтернет-референдуму» [8, с.938] 69% українців-користувачів інтернету виступили за вступ до НАТО, 31% — проти.

За даними опитування експертів в Україні, Польщі та Росії, проведеного Українським центром економічних та політичних досліджень, сумарна геополітична оцінка місця України трьох груп експертів така: «маловпливова європейська держава «буферної» зони, на «перехресті» впливу Заходу

та Росії, її місце в світі чітко не визначене». То ж Україні потрібно вирішувати, як вона збирається позбутися іміджу «маловпливової європейської держави» [9,с.4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1.Дергачов В. Геополітична доля України / В.Дергачов // День. — 2001. — 17 липня. — С.4
- 2.Базив Д. П. Геополитическая стратегия Украины / Д. П. Базив. - К. :Ин-т государства и права им. В. М. Корещко НАН Украины, 2000. - 192 с.
- 3.Робити кроки назустріч // Урядовий кур'єр. – 2000. – № 81. – 5 травня.
- 4.Марченко М. Н., Дерябіна Е. М. Право європейського союзу. Питання історії і теорії
- 5.Заява Верховної Ради України від 20 грудня 1991 року з приводу укладення Україною Угоди «Про співдружність Незалежних Держав»// Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 13. — С. 376 — 377.
- 6.Довідник НАТО. — Brussels: Office of Information and Press, 2001 — 608 р.
- 7.Воєнна доктрина України // Законодавчі акти України з питань військової сфери. Збірник № 8. — К.: МО України, 1994. — С. 3 — 10.
- 8.Основні напрями зовнішньої політики України // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 37. — С. 935 — 948.
- 9.Пашков М., Чалый В. Должна быть в стране какая-то загадка // Зеркало недели. – 2000. – № 10. – 11-17 марта. – С. 4.

Паламарчук Олександр Михайлович — студент групи БТ-13б, факультет будівництва, теплоенергетики та газопостачання, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: palamarchukoleksandr@rambler.ru

Науковий керівник: **Похило Ірина Даниїлівна** – кандидат політичних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Palamarchuk Oleksandr M. — student of group BT-13b, Department of Building Heating and Gas Supply, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia city, e-mail: palamarchukoleksandr@rambler.ru

Supervisor: **Pokhylo Iryna D.** — PhD, associate professor of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia city, e-mail: pohilo_irina_09@mail.ru